

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Рентабельність підприємства та шляхи її підвищення»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Клепач В. О.
Керівник: Дорогань-Писаренко Л. О.
Рецензент: Фролов С. О.

Полтава 2024 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	8
1.1. Сутність ефективності як економічної категорії	8
1.2. Рентабельність виробництва та показники, що її характеризують	14
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА	21
2.1. Оцінка рентабельності підприємства	21
2.2. Аналіз факторів впливу на рівень рентабельності	28
РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	34
3.1. Заходи збільшення доходів діяльності підприємства та напрями скорочення витрат підприємства	34
3.2. Шляхи підвищення ефективності діяльності та рівня рентабельності	40
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Актуальність теми. Вагомою категорією фінансів в цілому та важливою метою підприємницької діяльності є формування важливих показників, а саме: прибутку і прибутковості (рентабельності). Вони відіграють головну роль, висвітлюючи різні фінансово-економічні взаємозв'язки у процесі обертання і забезпечують розвиток підприємства. Поняття прибутку і рентабельності розкриваються дискусійними категоріями.

Для успішного функціонування кожен суб'єкт господарювання повинен прагнути до підвищення ефективності своєї діяльності, раціонального використання ресурсів та збільшення прибутковості виробництва. У ринковій економіці суб'єкт господарювання має за мету досягнення максимального прибутку. Тому, останнім часом велика увага приділяється оцінці рентабельності підприємств. Огляд думок аналітиків прибутковості в основному збігається, проте існують різні шляхи до питання конкретної форми та методики розрахунку показників рентабельності.

Вивченню питань та проблем підвищення рівня рентабельності, прибутковості суб'єктів господарської діяльності, та вдосконаленню методики і прийомів їх аналізу працюють провідні науковці в галузі економіки та фінансів. На загальній основі економічних теорій, вчені-економісти описують теорію прибутку як саму багатогранну із найбільш складних. Таким чином питання її обґрунтування відноситься до однієї з найважливіших ситуаційних проблем господарської практики та фінансової системи.

Рентабельність – основний економічний параметр, що відіграє важливу роль у формуванні успішності та стійкості підприємства на ринку. Даний показник вимірюється різними показниками і відображає ефективність використання ресурсів для досягнення фінансового успіху.

Взявши до уваги роль факторів та систематичний аналіз різних розрахунків показників рентабельності дозволяють підприємствам вдосконалювати свою стратегію та приймати обґрунтовані управлінські рішення для

досягнення стійкого фінансового успіху. Отже, розуміння щодо використання розрахунків рентабельності є важливим і необхідним елементом фінансового управління та стратегічного розвитку підприємства.

Діяльність будь-якого суб'єкта господарювання, не зважаючи на види його діяльності і сучасні форми власності, в сучасних умовах ринкового середовища, визначається його можливостями утворювати необхідний та достатній рівень доходу та прибутку. Тому саме аналіз прибутку і рентабельності займає важливе і провідне місце в системі комплексної кількісної аналітичної оцінки, оскільки за даними показниками вимірюється ступінь досягнення кінцевої мети діяльності суб'єкта економіки.

Завдання і мета дослідження. Метою даної кваліфікаційної роботи є вивчення стану організації фінансово-аналітичної роботи, проведення кількісного економічного аналізу та визначення основних напрямів підвищення економічної ефективності та зростання рівня прибутковості на підприємстві. Завданнями дослідження роботи є:

- узагальнити теоретичні підходи визначення соціально-економічної категорії «прибуток» та «рентабельність» їх види на підприємстві;
- дослідити методів оцінки формування прибутку та визначення рентабельності підприємств сфери виробництва і послуг;
- визначити організаційно-правові основи діяльності підприємства;
- дати оцінку фінансового стану досліджуваного підприємства;
- дати оцінку рівня та динаміки прибутку та рентабельності на підприємстві, визначити їх тенденції розвитку;
- визначити вплив окремих факторів на рівень прибутковості;
- розглянути шляхи підвищення ефективності виробництва, прибутку та рентабельності на підприємстві.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження теоретико-методичні засади та діюча практика аналізу формування фінансового результату діяльності, зокрема прибутку та методики визначення рівня рентабельності.

Предметом виступають процеси формування доходів, витрат, формування і використання прибутку та визначення системи показників рентабельності досліджуваного підприємства. Для реалізації завдань дослідження використано наступні методи:

- метод діалектичного пізнання та теоретичного узагальнення з метою комплексного підходу у вивченні питань економічної сутності доходів, фінансових результатів, прибутку, рентабельності;

- зведення та метод порівнянь – для кількісної оцінки фінансового стану підприємства та динаміки формування прибутку і рентабельності;

- синтезу та аналізу – для проведення дослідження та узагальнення інформативних даних щодо визначення цілісної системи показників рентабельності суб'єкта господарювання;

- абстрактно-логічний – для теоретичного пояснення сутності та змісту напрямів підвищення рівня рентабельності та забезпечення ефективності діяльності підприємства і формулювання висновків;

- метод графіків і таблиць з метою використання для наочного відображення кількісної сторони результатів дослідження;

- комплексно-системний підхід – для формулювання мети й завдань дослідження, дослідження і вивчення основних положень законодавства та нормативних, інструктивних матеріалів, щодо їх формування.

Наукова новизна одержаних результатів:

- визначено та обґрунтовано основні загальні методичні підходи до побудови складної інформаційно-аналітичної моделі прийомів визначення фінансових результатів, системи показників рентабельності застосування якої покращить можливості використання аналітичної статистичної інформації в менеджменті підприємства, сприятиме ефективному здійсненню контролюючих процедур;

- набуло подальшого розгляду тлумачення сутності понять «прибутковість» і зокрема «рентабельність», окресливши основні сторони дослідження, а саме кількісну і якісну, у трактуванні досліджуваних категорій;

– на основі дослідження літературних джерел удосконалено методику формування забезпечень майбутніх витрат, а саме умови створення забезпечень (запропоновані межі кількісної оцінки порогу рентабельності, при дотриманні яких визнається рівень беззбитковості, що прямолінійно корелює із визначеннями доходу та фінансового результату суб'єкта господарювання).

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковані тези наукових конференцій: «Особливості формування і аналізу показників рентабельності підприємства» (Збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні питання сучасної економічної науки» 15 травня 2024 р. м. Полтава, ПДАУ) тези «Управління рентабельністю – умова ефективного функціонування підприємства» (Збірник матеріалів «50-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Innovative education: problems and prospects of scientific research» 4-6 грудня 2024 року, Штутгарт, Німеччина).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність ефективності як економічної категорії

Досліджуючи сучасний стан, динаміку та тенденції розвитку економічної та фінансової систем, доцільно використовувати багатоваріантні системні підходи вивчення екстраполяції та взаємозв'язків економічних показників. Системи характеристики ефективності діяльності підприємств, базуються на формуванні абсолютних і відносних показників, що дають цілісну оцінку досліджуваного процесу. Вивчаючи показники ефективності, необхідно детально дослідити основну кількісну сторону формування доходів, витрат та фінансового результату діяльності підприємства.

Поняття прибутку утворилося у часи товарно-грошових відносин, із виникненням та розвитком інституту власності, зокрема приватної. Однак, у наш час серед вчених-економістів існують різноманітні точки зору з приводу цього поняття. Так, Єпіфанова І.Ю. визначає прибуток, як важливу і об'ємну частину виручки, що лишається на підприємстві по закінченню відшкодування всіх витрат на комерційну та операційну підприємницьку діяльність. Такий підхід обмежується тільки кількісною величиною рівня прибутку і не враховує економічно-фінансовий зміст даної категорії [26].

За дослідженнями фахівців, прибуток – це головна мета і значний та глибокий мотив складного товарного виробництва і особливо в умовах ринкової економіки, це важливий основний показник із загальної системи категорій ефективності ведення бізнесу. Максимової М.В. та Чередниченко Д.С. під прибутком розуміє економічну категорію, що відображає рівень чистого доходу, що був створений, вироблений або наданий як послуга, у сфері матеріального виробництва, а саме у масштабі підприємницької діяльності [39].

Поліщук Н. В. визначає розрахунок прибутку, як окрему величину

виручки від реалізації товарів, що залишається після відшкодування всіх видів витрат на основну операційну, виробничу та комерційну діяльність підприємства, в результаті чого відображає його економічну сутність в умовах розширеного відтворення (рис. 1.1) [44].

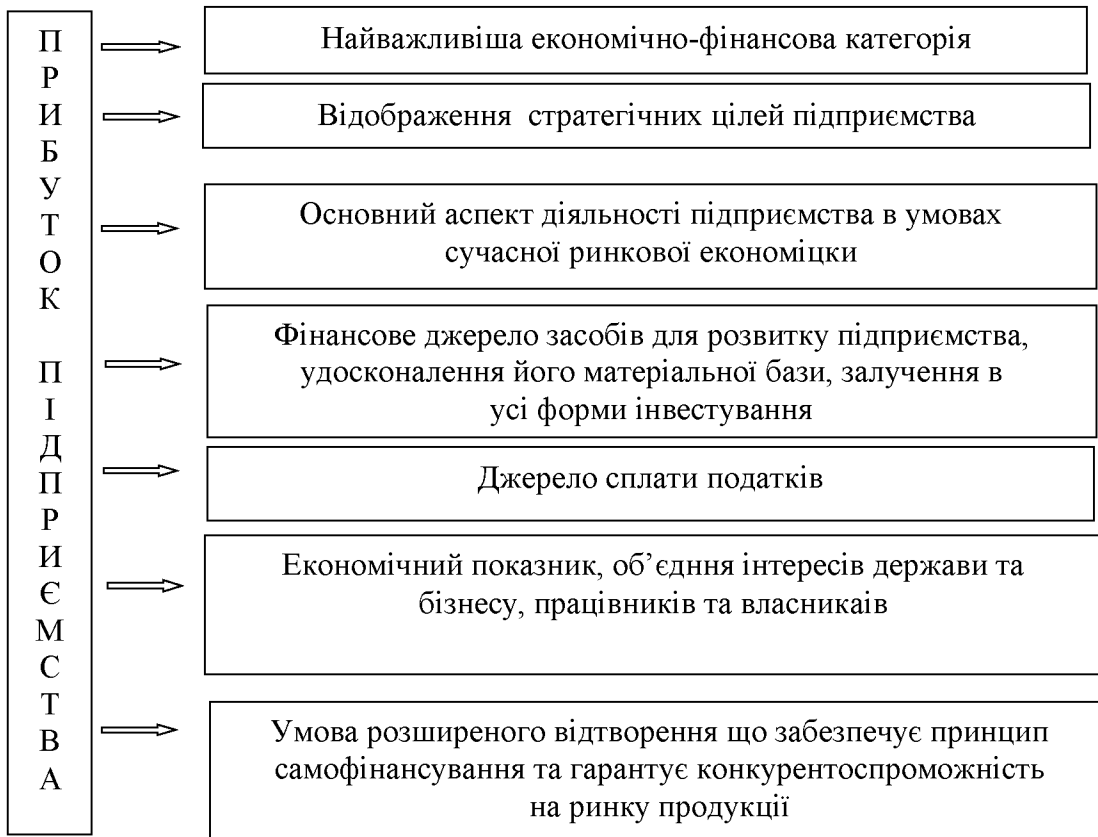

Рис. 1.1. Соціально-економічна сутність прибутку

Бондар А. В. у своїх наукових працях, звертає увагу, що прибуток, як економічна категорія, що перевищує розмір сукупного доходу над сукупними витратами, при цьому він, прибуток, є різницею між валовим виторгом (без акцизного збору та ПДВ) та витратами на все виробництво і реалізацію продукції, товарів, послуг та робіт [9].

Мелень О.В. вважає, що прибуток – це важлива складова частини доходу, яка залишається у розпорядженні юридичної особи після усіх відшкодувань та витрат по реалізації продукції, її виробництвом та другими видами господарської діяльності [41].

Найбільш глибокозмистовним є визначення категорії прибутку Туріянська М. М., автор стверджує, що прибуток, як категорія, – це основне

відображення у формі грошових коштів, частини чистого доходу на загальний вкладений грошовий власний капітал, що визначає його фінансову винагороду за виконання господарської діяльності та являється різницею між всіма сукупними витратами і сукупними доходами у процесі діяльності [62]. Законодавством України, що стосуються питань фінансового результату, прибуток визначається як сума, на величину якої доходи мають вищий рівень в порівнянні із взаємопов'язаними з ними витратами.

Враховуючи думки фахівців, що викладені вище, вважаємо за доцільне узагальнити всі підходи і дати наступне пояснення прибутку: це – важлива фінансова категорія, яка характеризує економічний ефект та високий рівень діяльності підприємства, що характеризується перевищенням за звітний період доходів над витратами і відображає кінцевий фінансовий результат (прибуток чи збиток) [10].

Виходячи з попередніх визначень, що розкривають багатогранне розуміння прибутку, можна резюмувати, що в умовах конкуренції та ринкової економіки прибуток являється першочерговим джерелом фінансування подальшого розвитку товариства, удосконалення та покращення його матеріальної бази та ресурсного потенціалу, забезпеченням всіх можливих форм інвестування (рис. 1.2).

Функціонування та діяльність підприємства спрямована, перш за все, на зростання рівня прибутку або його фінансову сталість на визначеному рівні. Суб'єкти господарювання мають фінансову самостійність і незалежність, вирішувати в яких кількісних розмірах і на які власні заходи, після сплати податків і платежів, використовувати нерозподілений прибуток.

Прибуток є важливим якісним показником результату діяльності. Його обсяги та розмір відображають зміну обсягів реалізації продукції, доходів підприємства, рівня використання трудових, матеріальних та фінансових ресурсів, величини загальних витрат діяльності. Прибуток, як фінансовий результат господарської діяльності, може бути як позитивним, так і негативним. Чистий прибуток свідчить про прибутковість підприємства, тоді як чистий

збиток вказує на те, що підприємство не є прибутковим і рентабельним.

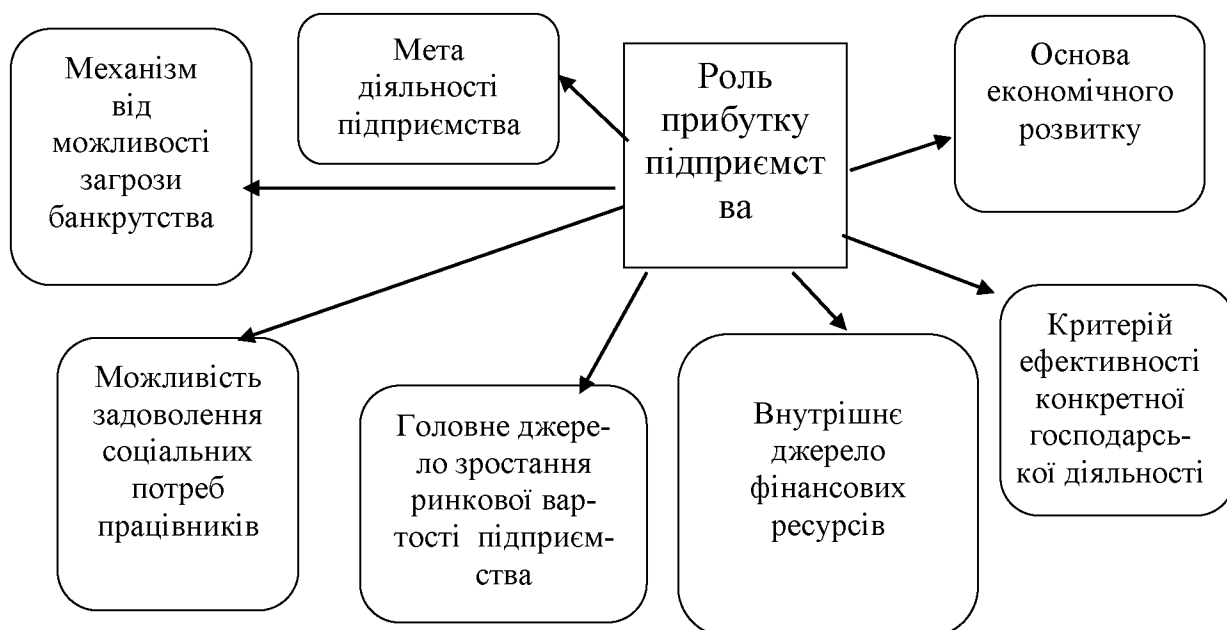

Рис.1.2. Змістовні складові прибутку

Отже, показник прибутку синтезує в собі всі напрямки основної діяльності підприємства, характеризує його ефективність господарювання. Виходячи з цього, можна узагальнити визначення прибутку та окреслити основні функції, що він виконує (рис. 1.3).

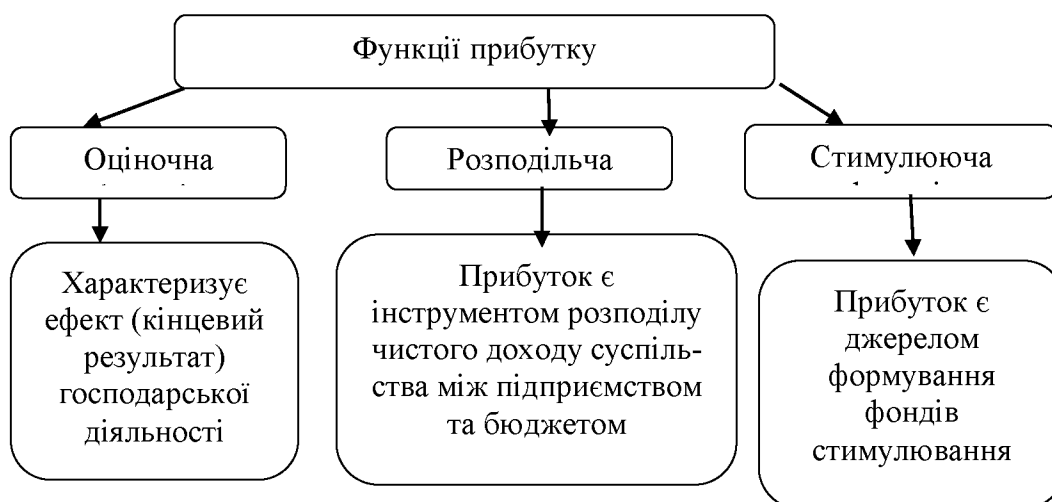

Рис. 1.3. Функції прибутку

Прибуток господарюючого суб'єкта характеризується багатьма аспектами, в яких він виступає. Під загальним визначенням категорії

«прибуток підприємства» стверджують його види, які характеризуються різними факторами та прийомами визначення (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні види прибутку підприємства

Ознаки класифікації прибутку	Види прибутку
1. Характер відображення в обліку	1. Бухгалтерський 2. Економічний
2. Характер діяльності	1. Операційної діяльності 2. Іншої діяльності
3. Вид господарської діяльності	1. Від операційної діяльності 2. Від фінансової діяльності 3. Від інвестиційної діяльності
4. Формування та розподіл прибутку	1. Валовий 2. Чистий 3. Нерозподілений 4. Прибуток до оподаткування
5. Методика оцінки	1. Номінальний 2. Реальний
6. Період формування	1. Звітного періоду 2. Планового періоду
7. Галузь діяльності	1. Прибуток від господарської діяльності
8. Достатність обсягу	1. Мінімальний 2. Цільовий 3. Максимальний

Взявши до уваги, що показник прибутку – представляє не тільки результат фінансової діяльності підприємства, який відображається у фінансовій звітності, а це і важливий критерій ефективності діяльності, що виражається у грошовій формі є основним абсолютним показником ефекту від роботи підприємства [39].

Проте не менш важливою складовою ефективної діяльності, на нашу думку, є оптимізація розподілу і використання прибутку. Відповідно до принципів розподілу прибутку виділяють наступні процеси:

– прибуток, який одержує суб'єкт діяльності за результатами виробничо-господарської, фінансової і інвестиційної діяльності, розділяється між підприємством та державою як господарюючим суб'єктом;

– прибуток державного призначення сплачується у державний або місцеві бюджети через сплату податків і зборів, а також ставки, які не можуть підприємством змінюватись довільно: ставки, склад податків, зборів, порядок їх

розрахунку і внесків до бюджету, що встановлені на офіційному законодавчому рівні;

– прибуток, що залишається у розпорядженні юридичної особи, першочергово направляється на накопичення, яке забезпечить у майбутньому його неупинний розвиток, і тільки частину прибутку направляють на споживання та соціальні цілі [21].

Сьогодні, як показує практика, підприємства не завжди отриманий обсяг прибутку, що направляється на накопичення, використовують в повному обсязі. Залишкова частина прибутку, який що не був використаний на удосконалення та покращення майнового стану, основних засобів, має резервне значення: може бути спрямований, в наступні періоди, на покриття незапланованих збитків або фінансування форс-мажор непередбачених витрат. Нерозподілений прибуток говорить про високу фінансову стабільність і ділову активність, про наявність можливостей розвитку власного ресурсного потенціалу.

1.2. Рентабельність виробництва та показники, що її характеризують

Аналітична сторона рентабельності, є важливим аспектом дослідження ефекту діяльності, саме вона формує накопичення даних про доходи і витрати, на основі яких і визначається результат фінансовий діяльності суб'єкта господарювання. Для удосконалення рівня показників стану результатів виробництва важливим чинником є неупереджений аналіз сучасних тенденцій розвитку та окреслення шляхів удосконалення напрямів формування результатів діяльності.

Ципбалюк Л. Г. пропонують для поглибленого вивчення можливостей аналізу доходів і витрат, прибутку та рентабельності підприємства використовувати цілісну систему показників, а для покращення стану аналітично-фінансового забезпечення процесу менеджменту прибутку використання елементів фінансової аналітики [63].

Слід звернути увагу, більшість авторів вважають рентабельністю показник, що відображає ефективність діяльності підприємства та ступінь інтенсивності виробництва. Таким чином, аналіз існуючих підходів до трактування концепції рентабельності дозволяє узагальнити основні ознаки, що характеризують цей показник. Також варто відмітити наступні функції рентабельності: показник, що оцінює раціональне використання ресурсів; формує узагальнену оцінку підприємства; відображає збільшення вартості капіталу; стимулює співробітників до ефективної роботи; регулює темпи розширеного відтворення основних засобів.

Основним завданням дослідження ефективності виробничої діяльності та рентабельності є системний контроль і аналіз динаміки обсягів та структури формування даних показників, виявлення причин, які змінюють фактичний рівень прибутку від обсягів запланованого або у попереднього періоду показника, виявлення напрямків і тенденцій розвитку формування і використання прибутку. Можливості аналізу ефективності виробництва і розрахунок фінансових результатів, прибутковості, системи показників рентабельності за інформацією представлено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Напрями аналізу ефективності діяльності

Завдання аналізу	Зміст досліджуваних показників
Досягнутий рівень фінансового результату та рентабельності	Визначаються: динаміка валового, чистого прибутку або збитку за видами; рентабельність авансованого капіталу, рентабельність витрат, їх стан, тенденції та динаміка.
Структурні особливості рівня фін. результатів та рентабельності	Визначаються: зміни структури прибутку (збитку) основної діяльності; зміна питомої ваги прибутку (збитку) операційної, та іншої діяльності; зміна частки прибутку (збитку) від участі в капіталі; взаємозв'язок податків і зборів та визначеного чистого прибутку
Визначення резервів збільшення фін. результатів та рентабельності	Визначаються: обсяг недоотримання прибутку у зв'язку з помилковими визнанням доходів та витрат; обсяг втраченого рівня прибутку за факторами обсягу, структура, собівартості та цін реалізації; втрати прибутку від участі у власному капіталі

Розмежування рівня фінансового результату залежить від чинників,

кожен із яких у свою чергу, неоднозначно впливає на загальну величину прибутку підприємства.

Чинники, від яких залежить прибутковість, розподіляють на два типи: зовнішні, що не залежать від діяльності товариства, та внутрішні (що залежать від основної діяльності суб'єктів господарювання).

Чинники, від яких залежить прибутковість, розподіляють на два типи: зовнішні, що не залежать від діяльності товариства, та внутрішні (що залежать від основної діяльності суб'єктів господарювання).

До числа факторів зовнішніх можна виокремити 3 групи:

- загально-економічні чинники впливу, що передбачають формування, на базі форми власності, складених виробничих відносин, організаційних і правових структур ринкового типу та інфраструктури ринку;

- загальні ринкові фактори, включають сезонні коливання попиту і пропозиції, стан реальних грошових доходів населення, а також нестабільність розвитку ринку фінансової сфери;

- інші чинники: нестабільність політичних процесів, негативні економічні та соціальні тенденції та інші [9].

До внутрішніх факторів відносять також 3 групи:

- виробничі фактори передбачають використання матеріально-ресурсного потенціалу, фінансових та трудових трудових ресурсів;

- інвестиційні фактори, передбачають інноваційні впровадження у сферу діяльності новітніх засобів праці, технологій, інвестиційних засобів;

- фінансові чинники (фінансова стратегія, планування та екстраполяція основних показників, структура джерел фінансування) [16].

Оскільки, прибуток як показник, представляє результативний фінансовий кількісний вимір, що унеможливорює процес його вигідного використання як об'єкту процесу управління. Тому, він вимагає визначення і формування чинників впливу на зміну його величини, через управління факторами його специфічного використання. Основними складовими системи менеджменту прибутку і рентабельністю являються:

- менеджмент на етапі формування, що передбачає вибір підприємством оптимальної стратегії;
- оперативне управління доходами, що забезпечує внутрішній контроль сукупного прибутку підприємства;
- управління витратами, оптимізація їх структури, питома вага видів витрат у фінансовому менеджменті в цілому;
- управління прибутком на етапі використання, це насамперед забезпечення стабільного, інтенсивного зростання доходів підприємства.

Таким чином, підприємство прогнозує внутрішні і зовнішні чинники, що мають вплив на його функціонування, постійно проводить політику оптимізації діяльності, проводить оперативний аналіз формування і використання прибутку та рівня рентабельності, тим самим забезпечує свою ефективність, стабільність розвитку і конкурентоспроможність [51].

Ці стратегії є загальноприйнятими і широко використовуються для підвищення рівня рентабельності підприємств. Однак важливо визначити і реалізувати ті конкретні напрямки та заходи, які є оптимальними в сучасних умовах (табл.1.3).

Економічні методи та прийоми аналізу рівня прибутку і показників рентабельності підприємства – це систематизований науковий набір інструментів та принципів, прийомів дослідження економічного ефекту від діяльності та прибутковості, рентабельності підприємства.

Особливість економічного аналізу прибутку і рентабельності полягає у тому, що він передбачає всебічне виявлення факторів, що зв'язані з виробничим процесом, де формується прибуток, та з оборотом, де він використовується і реалізується.

Першочерговим завданням аналізу прибутку і рентабельності підприємства виступає оцінка:

- виконання плану, структури та динаміки прибутку та рентабельності;
- виявлення впливу чинників на зміну прибутку;
- вплив факторів на зміну рівня рентабельності;

– визначення резервів підвищення рівня прибутку і рентабельності та формування заходів щодо використання резервів.

Таблиця 1.3

Шляхи підвищення рентабельності в сучасних умовах

Показники рентабельності	Характеристика напрямків
1. Продаж великих обсягів прибуткової продукції, робіт, послуг	Маркетингова стратегія підприємства повинна бути спрямована на пошук шляхів реалізації тих видів продукції, робіт, послуг, які забезпечують максимальний прибуток і рівень рентабельності.
2. Оптимізація асортименту продукції, робіт, послуг	Формування асортименту продукції, робіт і послуг повинно враховувати постійну мінливість вимог споживачів і бути чутливим до кон'юнктури і запитів ринку.
3. Інноваційні способи зниження вартості продукції, робіт і послуг	У сучасних умовах цей напрямок є найбільш ефективним фактором зростання прибутковості.
4. Оптимізація складу та структури оборотних активів	Підприємствам необхідні заходи для підвищення ефективності формування та використання оборотних активів з метою отримання максимальної прибутковості.
5. Диверсифікація діяльності	Диверсифікація діяльності дозволить використовувати ендогенний потенціал і невикористані можливості.
6. Активізація інвестиційної та інноваційної діяльності	Необхідно постійно шукати і використовувати нові перспективні шляхи, підходи до активізації інвестиційної та інноваційної діяльності.
7. Удосконалення системи мотивації праці	В Україні спостерігається значний відтік робочої сили за кордон, зокрема, висококваліфікованих працівників, тому доцільно розробити ефективну систему мотивації праці (особливо матеріального стимулювання).

Порядок (механізм) формування балансового та чистого прибутку підприємства, закріплено основними законодавчими актами та відображено в формі 2 фінансової звітності «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)». Тому резюмуючи вище викладене, для ефективного забезпечення менеджменту прибутком та стабільного підвищення рівня на підприємстві, необхідно:

1. Систематично удосконалювати стратегію управління прибутком, що сприятиме довгостроковим цілям діяльності і реалізуватиме завдання розвитку підприємства в досягненні виских результатів при використанні ресурсів.

2. Комплексно аналізувати і всебічно вивчати доходи усіх видів діяльності підприємства, як ого чинника впливу на величину рівня прибутку.

3. Оперативно планувати витрати, щоб їх сума не перевищувала доходи в звітному періоді, це дозволить забезпечити рентабельність та беззбитковість виробництва, передбачити банкрутство підприємства.

4. основним орієнтиром в розподілі прибутку, повинні бути потреби формування джерел власного фінансування, що в перспективі забезпечить максимізацію та стабілізацію прибутку та розвиток суб'єкта господарювання.

Таким чином, завдяки аналізу рентабельності суб'єкти господарювання мають можливість:

- оцінити ефективність фінансових ресурсів та рівень їх раціонального використання;
- виробляти продукцію (надавати послуги) з високою рентабельністю, яка може задовольнити попит та потреби споживачів;
- підвищити свої конкурентні позиції на ринку.
- звітних даних, вартісних показників, прибутку, ціноутворення тощо.

Отже, підприємства, які проводять аналіз факторів найбільш негативного впливу на рентабельність, повинні систематично розглядати та втілювати заходи для підвищення її рівня.

Підсумовуючи сказане, доцільно відмітити, що позитивним результатом будь-якої підприємницької діяльності є отримання прибутку, дає розширення масштабів діяльності і підвищення показників рентабельності та економічної ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА

2.1. Оцінка рентабельності підприємства

Головною метою діяльності підприємства є надання відповідних якісних послуг, торгівлі та здійснення діяльності спрямованої на задоволення потреб держави та населення, при цьому здійснювати постійне удосконалення та нарощування виробництва з метою одержання прибутку.

Прибуток від діяльності підприємства переважно з надходжень від основної діяльності після визначення і покриття матеріальних і прирівняних до них витрат. З визначеного балансового прибутку підприємства, за звітний період, оплачуються проценти по кредитах та позикам у банках, вносяться передбачені діючим законодавством України податки, обов'язкові платежі та збори до бюджету та державних цілбювих фондів.

Предметом основної діяльності досліджуваного підприємства є: транспортування продукції та сировини; надання транспортних послуг, консультацій фізичним і юридичним особам, ремонт і технічне обслуговування транспорту та електрообладнання; купівля – продаж продукції; реалізація товарів не власного виробництва; здійснення транспортного перевезення, зокрема вантажного. Головні цілі діяльності підприємства:

1. Беззбитковість виробництва запланованої кількості якісної продукції.
2. Своєчасна реалізація запланованої кількості продукції та товарів, своєчасне та якісне надання транспортних послуг.
3. Одержання запланованого доходу і прибутку від основної діяльності.
4. Своєчасне поповнення основних і оборотних засобів підприємства для забезпечення розширеного відтворення.

Ведення оперативної аналітичної роботи та складання статистичної та фінансової звітності, виконується на підставі нормативно-правових документів. Це дає змогу проводити аналітику та складати фінансову звітність за одними

принципами й формою. Основна мета аналітичної роботи – забезпечити одержання достовірної та правдивої інформації про фінансовий і майновий стан підприємства. Питання встановлення фінансово-аналітичної політики належать до компетенції власника товариства, тобто суб'єкта, більше всіх зацікавленого в посиленні оперативно-аналітичних функцій в управлінні підприємством.

Для ефективного здійснення господарської діяльності необхідно мати аналіз фінансових і економічних показників майна, капіталу, основних засобів, зобов'язань і т.д. таким чином проведемо аналіз майна і капіталу. Майно, яке відображається у ф.1 Баланс, називається активами. Активи – ресурси у формі загальних майнових цінностей, що використовуються в виробничій діяльності та дають можливість отримання прибутку; це свого роду, ресурси, створені у результаті минулих подій, а використання яких, призводить до збільшення економічних вигод у періоді майбутньому. Дані, що наведені у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (додатки А.1, Б.1, В.1) проведемо його аналіз (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка та структура майна підприємства в 2021 - 2023 рр.

Види активів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+,-)		
	сума, тис.грн	у % до підсумку	сума, тис.грн	у % до підсумку	сума, тис.грн	у % до підсумку	суми, тис.грн	пунк- тів	у %
Майно - всього	83054	100	91381	100	70845	100	-12209	х	-14,7
Необоротні активи	26635	32,1	33448	36,6	31716	44,8	+5081	+12,7	+19,1
Основні засоби	23092	27,8	25948	28,4	31668	44,7	+8576	+16,9	+37,1
Оборотні активи	56419	67,9	57933	63,4	39129	55,2	-17290	-12,7	-30,7
Запаси	20309	24,5	12899	14,1	10552	14,9	-9757	-9,6	-48,0
Виробничі запаси	13531	16,3	11608	12,7	4621	6,5	-8910	-9,8	-65,9
Готова продукція і товари	6778	8,2	1291	1,4	5931	8,4	-847	+0,2	-12,5
Поточна дебіторська заборгованість	31720	38,2	42515	46,5	22925	32,4	-8795	-5,8	-27,7
Грошові кошти і поточні фін. інвестиції	772	0,9	14	0,02	201	0,3	-571	-0,6	-74,0
Інші оборотні активи	3594	4,3	2466	2,7	5420	7,7	+1826	+3,4	+50,8

За результатами табл. 2.1 можна зробити висновок, що у 2023 році порівняно з 2021 роком вартість майна зменшилася на 12209 тис. грн, або на 14,7 %, що свідчить про зниження майнового потенціалу підприємства, яке відбулося внаслідок реорганізації підприємства. При цьому необоротні активи зросли на 5081 тис. грн, (19,1 %), а оборотні активи зменшилися на 17290 тис. грн., але у відсотковому підсумку зменшилась по відношенню суми майна зменшилася на 12,7 %.

Протягом досліджуваного періоду структура майна підприємства суттєво не змінилася, проте скорочення питомої ваги відбулося по оборотних активах, та їх складових. Збільшення частки спостерігається по необоротних активах, зокрема основні засоби, це відбулося за рахунок збільшення вартості необоротних активів з 26635 тис. грн до 31716 тис. грн та оборотних активів – з 56419 тис. грн. до 39129 тис. грн.

В структурі майна переважають оборотні активи. Їх питома вага становила 67,9 % в 2021 році, 63,4 % в 2022 році та 55,2 % в 2023 році. Оборотні активи підприємства переважно формуються за рахунок поточної дебіторської заборгованості та запасів.

Позитивною характеристикою структури майна є зменшення частки поточної дебіторської заборгованості на 5,8 пункти. Разом з тим підприємство має недостатній рівень забезпеченості високоліквідними оборотними активами. Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції зменшилися на 571 тис. грн. в порівнянні із базисним 2021 роком. Рентабельність активів визначає ефективність використання активів підприємства для генерації прибутку і є позитивною тенденцією до зростання показника в динаміці. Показник рентабельності власного капіталу служить для визначення ефективності використання власного капіталу з метою отримання прибутку, вказуючи, скільки прибутку припадає на кожен гривню власного капіталу.

Власний капітал – являється основним джерелом фінансування будь якого бізнесу, при чому без зазначеного терміну повернення, вноситься засновниками, та накопичується впродовж періоду діяльності товариства за

рахунок нерозподіленого прибутку. Власний капітал, категорія важливого спрямування, являється основою самостійності й незалежності товариства, розглянемо динаміку та структуру капіталу товариства в таблиці 2.2.

Провівши аналіз джерел формування капіталу підприємства можна сказати, що у 2023 році джерела формування капіталу зменшилися до 70845 тис. грн (14,7 %), що на 12209 тис. грн менше в порівнянні з 2021 роком. Дане зменшення відбулося за рахунок скорочення зобов'язань підприємства на 15355 тис. грн (на 28,3 %) та збільшення власного капіталу на 11812 тис. грн.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура джерел формування (станом на кінець року)

Види пасивів (джерел формування капіталу)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 р. до 2021 р.,(+,-)		
	сума, тис.грн	у % до підсумку	сума, тис.грн	у % до підсумку	сума, тис.грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	частки в.п.	у %
Джерела формування капіталу - всього	83054	100	91381	100	70845	100	-12209	x	-14,7
Власний капітал	3877	4,7	3504	3,8	15689	22,2	+11812	+17,5	у 4 р.б.
Зареєстрований (пайовий) капітал	6020	7,3	6020	6,6	21020	29,7	+15000	+22,4	у 3 р.б.
Поточні зобов'язання і забезпечення	54223	65,3	68987	75,5	38868	54,9	-15355	-10,4	-28,3
Поточна кредиторська заборгованість	43627	52,5	38671	42,3	24053	34,0	-19574	-18,5	-45,0

Результати формування, структури та динаміки джерел формування капіталу підприємства свідчать про наявність різних тенденцій у майновому стані підприємства за інформацією пасиву балансу.

Позитивними характеристиками дослідження є:

- у 2023 році порівняно з 2021 роком вартість власного капіталу збільшилася на 11812 тис. грн, або більше ніж у 4 рази. При цьому зареєстрований капітал зріс на 15000 тис. грн, або у 3 рази;

- у балансі (додатки А.1, Б.1, В.1) по «негативних» статтях пасиву: непокритий балансовий збиток, неоплачений капітал власний, вилучений

капітал - суми відсутні.

- зобов'язання зменшилися на 15355 тис. грн (на 28,3 %);
- серед зобов'язань зменшилася кредиторська заборгованість (на 19574 тис. грн або на 45,0 %). Це свідчить про поліпшення стану розрахунків підприємства з кредиторами.

Критеріями оцінки фінансового стану підприємства є його ліквідність і платоспроможність, що означає можливість своєчасного і в повному обсязі розрахунку зобов'язаннями, зокрема поточними. За даними розрахунку ліквідності балансу підприємства у 2023 році недостаток високоліквідних активів оборотних для покриття особливо термінових зобов'язань становила 6246 тис. грн, а у 2022 році спостерігається нестача яка становить 6133 тис. грн.

За даними форми 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (додатки А.1, Б.1, В.1) проведено в табл. 2.3 аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства. За даними табл. 2.3 значення абсолютної ліквідності зменшилось: з 0,01 до 0,006. Це означає, що рівень забезпечення зобов'язань високоліквідними активами в 2021 році становив 1,0 %, а в 2023 році зменшився до 0,06 %.

Таблиця 2.3

**Динаміка показників оцінки ліквідності та платоспроможності
за 2021 - 2023 рр.**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2021 р. (+,-)
Основні коефіцієнти				
абсолютної ліквідності	0,014	0,001	0,006	-0,009
швидкої ліквідності	0,680	0,653	0,746	+0,066
загальної ліквідності	1,041	0,840	1,007	-0,034
Допоміжні коефіцієнти				
платоспроможності	0,014	0,001	0,005	-0,009
критичної ліквідності	0,713	0,659	0,709	-0,004
покриття запасів	2,778	4,491	3,349	+0,571

Порівняння коефіцієнта абсолютної ліквідності з нормативним значенням ($\geq 0,2$ або $\geq 20\%$) свідчить про не достатню грошово-платіжну спроможність досліджуваного підприємства. Фактичні значення коефіцієнта абсолютної

ліквідності та коефіцієнта загальної ліквідності зменшилися відповідно на 0,009 і 0,034. Але при цьому рівні обох коефіцієнтів нижчі за нормативне значення (відповідно $\geq 0,7$), що вказує на середній рівень динаміки розрахункової та майнової платоспроможності підприємства.

Ефективність господарської діяльності підприємства в цілому характеризується показниками загальної та чистої рентабельності (збитковості) господарської діяльності, або їх називають показниками рентабельності підприємства. Вони визначаються як відношення відповідно прибутку (збитку) від господарської діяльності та чистого прибутку (збитку) до загальної суми витрат господарської діяльності.

Коефіцієнти окупності капіталу (активів) і власного капіталу показують, скільки підприємство одержало чистого доходу. Співвідношення прибутку до поточних витрат характеризує таке поняття як рентабельність (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка показників рентабельності за 2021 – 2023 рр.

Показники	2021 р.	2023 р.	Відхилення (+,-)
Рентабельність виробничих витрат	9,8	8,7	-1,1
Рентабельність продажу	8,9	8,0	-0,9
Рентабельність операційної діяльності	6,1	5,4	-0,7
Рентабельність виручки від операційної діяльності	5,8	5,1	-0,7
Загальна рентабельність звичайної діяльності	4,7	4,7	0
Чиста рентабельність звичайної діяльності	3,2	3,2	0
Загальна рентабельність господарської діяльності	4,7	4,7	0
Чиста рентабельність господарської діяльності	3,3	3,2	-0,1

Проаналізувавши дані табл. 2.4 можна зробити висновки, що в показниках прибутковості (рентабельності) відбулося зниження рентабельності виробничих витрат на 3,7 відсотки, рентабельності продажу на 3 відсотки, рентабельності операційної діяльності на 0,1, виручки від операційної діяльності на 0,1 відсотка.

Загальна та чиста рентабельність звичайної діяльності підприємства зросла на 0,5 та 1,6 % так само як і загальна та чиста рентабельність господарської діяльності. З цього можна зробити висновок, що в 2023 році

порівняно з 2021 роком загальні показники прибутковості витрат зростають, що свідчить про позитивну динаміку у розвитку виробництва.

Розвиток ринкових відносин і поява нових господарських операцій в Україні сприяють розширенню цілей аналізу прибутковості підприємств та збільшенню кількості цільових груп, які проявляють зацікавленість у конкретних фінансових показниках. Це призводить до виникнення нових показників рентабельності та модифікації існуючих методів їх розрахунку.

2.2. Аналіз факторів впливу на рівень рентабельності

Оцінювання ефективності господарської діяльності підприємств здійснюється через порівняння витрат і фінансових результатів. Водночас сума прибутку характеризує лише абсолютний ефект. Щоб зробити висновок про рівень відносної ефективності, отриманий прибуток необхідно спів ставити з вкладеним капіталом, використаними ресурсами або понесеними витратами. Для цього обчислюються відносні показники ефективності: рентабельність та окупність [26].

Рентабельність – це відносний рівень прибутковості бізнесу, що характеризує відношення отриманого ефекту (прибутку) до наявних або використаних ресурсів:

$$P = \frac{\Pi}{B(K, P)} \times 100 \quad (2.1)$$

де P – рентабельність, %;

Π – прибуток;

B (K, P) – витрати (капітал, ресурси)

Рентабельність та показники показує, яка частина прибутку одержана підприємством на 1 грн. понесених витрат (вкладеного капіталу, використаних ресурсів) [53].

Важливими показниками, що співвідносять чистий дохід з витратами, є

коефіцієнти окупності витрат. Коефіцієнт окупності характеризує величину, на яку чистий дохід покриває понесені витрати.

$$K_{\text{окуп}} = \frac{\text{ЧД}}{B} \quad (2.2)$$

де $K_{\text{окуп}}$ – коефіцієнт окупності;

ЧД – чистий дохід.

На основі даних фінансової звітності ТОВ «ТД «Славутич-Полтава», зокрема форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за методикою, наведеною в таблиці 2.5, проведемо розрахунок і проаналізуємо динаміку показників рентабельності та окупності витрат досліджуваного підприємства (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз показників рентабельності та окупності 2021-2023 р.р.

Показник	2021 р. сума тис. грн	2022 р. сума, тис. грн	2023 р. сума, тис. грн	Зміни (+,-)
Рентабельність (збитковість) виробничих витрат,%	4,2	7,7	7,9	+3,7
Рентабельність (збитковість) операційних витрат,%	1,1	4,4	4,1	+3,0
Загальна рентабельність (збитковість) витрат господарської діяльності,%	-1,4	2,3	1,3	+2,7
Чиста рентабельність (збитковість) витрат господарської діяльності,%	-1,4	1,3	0,5	+1,9
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	1,042	1,077	1,079	+0,037
Коефіцієнт окупності операцій. витрат	1,011	1,044	1,041	+0,03
Рентабельність (збитковість) продажу,%	4,0	7,1	7,4	+3,4
Рентабельність (збитковість) доходу від операційної діяльності,%	1,1	4,2	4,0	+2,9
Загальна рентабельність (збитковість) сукупного капіталу,%	-2,7	5,1	3,3	+6,0
Чиста рентабельність (збитковість) сукупного капіталу,%	-2,7	2,8	1,2	+3,9
Загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу,%	-37,1	87,5	28,2	+65,3
Чиста рентабельність (збитковість) власного капіталу,%	-37,1	48,8	10,3	+47,4
Загальна рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів,%	-6,1	10,9	6,7	+12,8

Продовж. табл. 2.5

А	1	2	3	4
Чиста рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів, %	-6,1	6,1	2,4	+8,5
Коефіцієнт окупності сукупного капіталу	1,788	2,146	2,510	+0,722
Коефіцієнт окупності власного капіталу	24,813	37,089	21,217	-3,596
Період окупності сукупного капіталу, років	-	35,4	82,4	+82,4
Період окупності власного капіталу, років	-	2,1	9,7	+9,7

За даними табл. 2.5 підприємство має позитивну динаміку усіх показників рентабельності витрат. Спостерігається зниження показників, які характеризують прибутковість основної в цілому господарської діяльності. В базовому 2021 році на 1 грн. операційних витрат, витрат звичайної діяльності було витрачено 1,1 – 1,4 коп. відповідного прибутку, то в звітному 2023 році ці показники збільшилися до 4,1 та 1,3 коп відповідно.

Такі зміни пояснюються зменшенням витрат порівняно із зростанням фінансових результатів та рентабельності. Позитивною є динаміка показників окупності витрат, серед яких зріс коефіцієнт окупності виробничих витрат до 1,079 та коефіцієнт окупності операційних витрат із 1,011 до 1,041. Спостерігається також зниження показників рентабельності реалізованої продукції та рентабельності капіталу (активів).

Так, рентабельність продажу послуг товариства в 2023 році зросла на 3,4 відсоткових пункти загальна та чиста рентабельність сукупного капіталу – на 2,9 в. п. Період окупності сукупного капіталу збільшився до 82 років, а власного капіталу – до 9 років. Умовою позитивної динаміки значень показників рентабельності та окупності є випереджаюче зростання результативних показників доходів і фінансових результатів порівняно із зростанням витрат і капіталу (активів).

За допомогою способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на зміну показника загальної рентабельності (збитковості) сукупного

капіталу господарської діяльності підприємства з використанням фінансової звітності форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Вихідна інформація для факторного аналізу загальної рентабельності
(збитковості) сукупного капіталу**

Показник	позначення	2021 р. сума тис. грн	2022 р. сума, тис. грн	2023 р. сума, тис. грн	Відхилення (+,-)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток), тис. грн	ФР	-2135	4485	2708	+4843
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	ЧД	142835	190210	203607	+60772
Середньорічна вартість капіталу, тис. грн	К	79888	88655,5	81113	+1225
Загальна рентабельність (збитковість) сукупного капіталу, %	РК	-2,7	5,1	3,3	+6,0
Рентабельність (збитковість) реалізації, %	РР	-1,5	2,4	1,3	+2,8
Коефіцієнт обертання капіталу	КОК	1,788	2,146	2,510	+0,722

За даними табл. 2.6 розрахуємо умовний показник загальної рентабельності (збитковості) сукупного капіталу, %:

$$PKUM = PP1 \times KOK0 \quad (2.3)$$

$$PKUM = 1,3 \times 1,788 = 2,3$$

$$PKUM = 2,3$$

Загальна зміна (+,-) загальної рентабельності (збитковості) сукупного капіталу, в.п.:

$$\Delta PK = PK1 - PK0, \quad (2.4)$$

$$\Delta PK = 3,3 + 2,7 = 6,0$$

у тому числі за рахунок факторів :

1) рентабельності (збитковості) реалізації:

$$\Delta PKPP = PKUM - PK0, \quad (2.5)$$

$$\Delta PKPP = 2,3 + 2,7 = 5,0$$

2) коефіцієнта обертання капіталу:

$$\Delta PKKOK = PK1 - PKUM, \quad (2.6)$$

$$\Delta PKKOK = 3,3 - 2,3 = 1,0$$

$$\Delta PKKOK = 1,0$$

$$\text{Перевірка розрахунку: } \Delta PK = \Delta PKPP + \Delta PKKOK; \quad (2.7)$$

$$\Delta PK = 5,0 + 1,0 = 6,0$$

$$\Delta PK = 6,0$$

Підвищення загальної рентабельності сукупного капіталу з $-1,5\%$ у базовому 2021 році до $+1,3\%$ у звітному 2023 році, тобто на $2,8\%$ в.п. пояснюється впливом наступних факторів: внаслідок зменшення показників рентабельності реалізації на $5,0$ відсоткових пункти, загальна рентабельність сукупного капіталу знизилася на $1,0$ відсоткових пункти.

Значення коефіцієнта обертання капіталу збільшилося на $0,7$ відсоткових пункти, тому цей фактор позитивно вплинув на динаміку результативного показника рентабельності.

Факторний аналіз доводить, що на підвищення рентабельності вплинуло збільшення частки прибутку на 1 грн. чистого доходу від реалізації продукції, що в свою чергу підвищило рівень рентабельності виробництва на $3,4$ в.п., та зниження фондомісткості, що підвищило рівень рентабельності виробництва на $1,21$ в.п. Таким чином, підвищення прибутковості реалізації продукції (надання послуг) позитивно вплинуло на ефективність використання сукупного капіталу.

Використовуючи метод ланцюгових підстановок розрахуємо вплив основних факторів на зміну рентабельності виробництва. Для початку потрібно розрахувати умовні рівні рентабельності виробництва (табл. 2.7).

$$PB_{ум1} = \frac{Pr_1}{K\phi_0 + Kz_0} \quad (2.8)$$

$$PB_{ум2} = \frac{Pr_1}{K\phi_1 + Kz_0} \quad (2.9)$$

Визначення впливу зміни частки прибутку на 1 грн. чистого доходу від реалізації продукції:

$$\Delta PB(Pr) = PB_{ум1} - PB_0 = 8,57 - 4,2 = 4,37 \text{ в.п.}$$

Таблиця 2.7

Умовні рівні рентабельності виробництва ТОВ

Показник	Значення, %
Умовний рівень рентабельності виробництва 1 (РВ _{ум1})	8,57
Умовний рівень рентабельності виробництва 2 (РВ _{ум2})	9,78

Вплив зміни фондомісткості або фондovіддачі основних засобів і нематеріальних активів зображено в наступній формулі:

$$\Delta P B(K_{\phi}) = P B_{ум2} - P B_{ум1} = 9,78 - 8,57 = 1,21 \text{ в.п.}$$

Вплив зміни коефіцієнта закріплення матеріальних оборотних коштів, тобто зміна обігу матеріальних оборотних коштів:

$$\Delta P B(K_3) = P B_1 - P B_{ум2} = 7,7 - 9,78 = - 2,08 \text{ в.п.}$$

Загальний вплив факторів:

$$\Delta P B = \Delta P B(\Pi_{рп}) + P B(K_{\phi}) + \Delta P B(K_3) = 4,37 + 1,21 - 2,08 = 3,5$$

Факторний аналіз надає можливість змоделювати взаємозв'язки між результативними й факторними показниками, визначити їх вплив і розрахувати резерви зростання рівня рентабельності. Отже, поняття рентабельності тісно пов'язане з формуванням прибутку, проте, на відміну від фінансового результату, який є конкретним абсолютним значенням, рентабельність є відносним показником, який відображає відносну ефективність діяльності товариства з обмеженою відповідальністю.

РОЗДІЛ 3

ОБГРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Заходи збільшення доходів діяльності підприємства та напями скорочення витрат підприємства

Ефективність функціонування підприємства в умовах ринку визначається його здатністю досягати достатнього рівня прибутку. Таким чином, усі заходи та ініціативи підприємства спрямовані на досягнення зростання прибутку або його стабілізацію на конкретному рівні, направлені на аналіз його доходів в витрат. Цей підхід передбачає високий рівень ефективності управління формуванням прибутковості на підприємстві.

Рівень і обсяг прибутку формуються під впливом різноманітних факторів, які можуть впливати на них як позитивно, так і негативно. Ці фактори різноманітні та численні, і їх обмеження є вельми складним завданням. Всі ці фактори можна розділити на дві основні категорії: екзогенні та ендогенні.

Екзогенні фактори включають природні умови, транспортні умови, державне регулювання цін, тарифів, відсотків, податкових ставок та пільг, штрафні санкції, конкуренція на ринку і т.д. Ці фактори залежать від зовнішніх умов та не залежать від самого підприємства, але можуть значно впливати на його прибуток. Ендогенні фактори включають обсяги виробництва та реалізації продукції, структуру продукції, собівартість продукції, якість продукції, ціни та інші. Ці фактори залежать від внутрішньої діяльності підприємства та поділяються на виробничі та невиробничі. Виробничі фактори обумовлюють використання засобів та предметів праці, трудових та фінансових ресурсів.

Динаміка та виявлення тенденцій рівня прибутку і рентабельності є важливою складовою планування діяльності підприємства на перспективу. За даними форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» проведемо аналіз формування, структури та динаміки доходів підприємства

(табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Динаміка та структура доходів

Види пасивів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+,-) 2023 р. до 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсум- ку	сума, тис.грн	у % до підсум- ку	сума, тис. грн	у % до підсум- ку	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	142835	96,2	190210	95,0	203607	93,2	+60772	-3,0	+42,6
Дохід від іншої операційної діяльності	5495	3,7	7578	3,8	12979	5,9	+7484	+2,2	+136,2
Дохід від фінансової діяльності	39	0,03	8	0,004	17	0,008	-22	-0,022	-56,4
Дохід від інвестиційної діяльності	107	0,1	451	0,2	111	0,1	+4	0	+3,7
Дохід з податку на прибуток	-	-	1982	1,0	1723	0,8	+1723	+0,8	-
Інші види доходів	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього доходів	148476	100,0	200229	100,0	218437	100,0	+69961	x	+47,1

Як свідчать дані табл. 3.1 у 2023 році підприємство формувало доходи в процесі операційної діяльності: більше ніж на 93,2 % припадає на дохід від реалізації продукції. У 2023 році порівняно з 2021 роком чистий дохід від основної операційної діяльності (реалізації продукції, товарів, робіт, послуг) збільшився на 60772 тис. грн, або більше на 42,6 %, дохід від іншої операційної діяльності (інші операційні доходи) – на 7484 тис. грн.

За допомогою наступної табл. 3.2 проведемо аналіз формування, структури та динаміки витрат і відрахувань за досліджуваний період з 2021 по 2023 роки. За даними розрахованими в табл. 3.2 можна зробити висновок, що у 2023 році в структурі витрат і відрахувань переважають: собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – 87,4 %, витрати на збут – 4,3 % та адміністративні витрати – 1,7 %.

Динаміка та структура витрат і відрахувань ТОВ «ТД «Славутич-Полтава» за 2021 – 2023 рр.

Види витрат і відрахувань	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 р. до 2021 р. (+,-)		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	питомої ваги, в.п.	у %
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	137077	91,0	176676	90,3	188631	87,4	+51554	-3,6	+37,6
Адміністративні витрати	3038	2,0	4290	2,2	3705	1,7	+667	-0,3	+22,0
Витрати на збут	1184	0,8	2854	1,5	9275	4,3	+8091	+3,5	у 7 р.б.
Інші операційні витрати	5376	3,6	5620	2,9	6429	3,0	+1053	-0,6	+19,6
Витрати від фінансової діяльності	3431	2,3	3834	2,0	5914	2,7	+2483	+0,4	+72,4
Витрати від інвестиційної діяльності	505	0,3	488	0,3	52	0,02	-453	-0,28	-89,7
Витрати з податку на прибуток	-	-	1982	1,0	1723	0,8	+1723	+0,8	-
Інші види витрат	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього витрат	150611	100,0	195744	100,0	215729	100,0	+65118	x	+43,2

Порівняно з 2021 роком відбулося зростання сум собівартості продукції на 51554 тис. грн. В цілому витрати підприємства у 2023 році порівняно з 2021 роком зросли майже на 6,5 млн. грн, або більше ніж на 43,2 %, що пояснюється збільшенням обсягів діяльності досліджуваного підприємства.

Провівши аналіз показників ефективності підприємства можна зробити висновок, що досліджуване підприємство є цілком ліквідним, прибутковим та фінансово стабільним, має стійку позитивну тенденцію розвитку та підвищення ефективності виробничої діяльності (табл. 3.3).

В результаті визначення показників табл. 3.3 можна зробити наступні висновки. Значення базисного показника абсолютного приросту рівня прибутку на підприємстві свідчить, що чистий дохід у 2023 році був на 3389 тис. грн.,

тобто більшим за рівень базисного 2021 року. Суттєвої зміни рівня чистого доходу порівняно з базисним так і з попереднім роком зазнав показник у 2022 році (на 135,1 % та 29,3 % відповідно).

Таблиця 3.3

Показники динаміки валового прибутку

Показники	Формула	Роки				
		2019	2020	2021	2022	2023
Рівень ряду, тис. грн	Y	11587	12079	5758	13534	14976
Абсолютний приріст						
базисний	$A^b = Y_n - Y_0$	x	492	-5829	1947	3389
ланцюговий	$A^l = Y_n - Y_{n-1}$	x	492	-6321	7776	1442
Коефіцієнт зростання						
базисний	$K^b = \frac{Y_n}{Y_0}$	x	1,043	0,497	1,168	1,293
ланцюговий	$K^l = \frac{Y_n}{Y_{n-1}}$	x	1,043	0,477	2,351	1,107
Темп зростання						
базисний	$T_{зр.}^b = K^b \times 100$	x	104,3	49,7	116,8	129,3
ланцюговий	$T_{зр.}^l = K^l \times 100$	x	104,3	47,7	235,1	110,7
Темп приросту						
базисний	$T_{пр.}^b = T_{зр.}^b - 100$	x	4,3	-50,3	16,8	29,3
ланцюговий	$T_{пр.}^l = T_{зр.}^l - 100$	x	4,3	-52,3	135,1	10,7
Абсолютне значення 1% приросту (зниження)	$n = \frac{Y_{n-1}}{100}$	x	116	121	58	150

Зростання спостерігається з 2022 року, а в порівнянні з базовим роком збільшується на 6,7 % або 847 тис. грн. Абсолютне значення 1% приросту за п'ятирічку коливалося від 58 до 150 тис. грн. Оскільки показники ряду динаміки за певний час коливаються виникає необхідність їх узагальнення шляхом розрахунку середніх показників:

1. Середній рівень інтервального ряду динаміки визначається за формулою середньої арифметичної простої з рівнів ряду:

$$\bar{y} = \frac{\sum y}{n} \quad (3.1)$$

$$\bar{y} = \frac{\sum Y}{n} = \frac{57934}{5} = 11586,8 \text{ тис. грн.}$$

2. Середній абсолютний приріст (зниження) розраховується за формулою середньої арифметичної простої з ланцюгових приростів:

$$\bar{A} = \frac{\sum A}{n} \quad (3.2)$$

$$\bar{A} = \frac{3389}{4} = 847,3 \text{ тис. грн.}$$

3. Середній коефіцієнт зростання (зниження) визначається за формулою середньої геометричної з ланцюгових коефіцієнтів зростання (зниження):

$$\bar{K} = \sqrt[n]{K_1 \times K_2 \times \dots \times K_n} \quad (3.3)$$

$$\bar{K} = \sqrt[4]{1,043 \times 0,477 \times 2,351 \times 1,107} = 1,067$$

1. Середній темп приросту (зниження):

$$\bar{T}_{зр} = \bar{K} \times 100 \quad (3.4)$$

$$\bar{T}_{зр} = 1,067 \times 100 = 106,7 \%$$

2. Середній темп приросту (зниження):

$$\bar{T}_{пр} = \bar{T}_{зр} - 100 \quad (3.5)$$

$$\bar{T}_{пр} = 106,7 - 100,0 = 6,7 \%$$

За результатами проведених розрахунків можна зробити наступні висновки. За 2019-2023 рр. в середньому чистий дохід був на рівні 11586,8 тис. грн, та в середньому кожного року збільшувався на 847,3 тис. грн або на 6,7 %.

Аналіз доходів, витрат і фінансових результатів є одним із найважливіших напрямів оцінювання ефективності господарської діяльності підприємств. Для узагальнення ефективності діяльності досліджуваного підприємства, на основі форми 2 фінансової звітності «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» доцільно зробити кількісний аналіз фінансових результатів (табл. 3.4).

За даними табл. 3.4 у 2023 році порівняно з 2021 роком відмічаються позитивні тенденції: чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився на 42,6 %, і склав майже 203607 тис. грн. Проте спостерігається випереджаюче зростання собівартості реалізованої продукції (137,6 %), зокрема суттєво підвищилися витрати на збут (більше ніж у 8 разів). Валовий прибуток збільшився більше ніж у два рази, частка валового прибутку

в чистому доході збільшилася з 4,0 % до 7,4 % в 2022 році.

Таблиця 3.4

Динаміка та структура показників фінансових результатів за 2021 - 2023 рр.

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		2023 р. у % до 2021 р.
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	142835	х	190210	х	203607	х	142,6
Операційні витрати у тому числі:	146675	100,0	189440	100,0	208040	100,0	141,8
а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	137077	93,5	176676	93,3	188631	90,7	137,6
б) адміністративні витрати	3038	2,1	4290	2,3	3705	1,8	122,0
в) витрати на збут	1184	0,8	2854	1,5	9275	4,5	783,4
г) інші операційні витрати	5376	3,7	5620	3,0	6429	3,1	119,6
Валовий: прибуток (збиток)	5758	х	13534	х	14976	х	260,1
У % до чистого доходу від реалізації продукції	х	4,0	х	7,1	х	7,4	х
Інші операційні доходи	5495	х	7578	х	12979	х	236,2
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	1655	х	8348	х	8546	х	516,4
Фінанс. та інвест. доходи	-	х	-	х	-	х	-
Фінанс. та інвест. витрати	-	х	-	х	-	х	-
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	-2135	х	4485	х	2708	х	х
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-	х	1982	х	1723	х	86,9
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	-2135	х	2503	х	985	х	39,4
У % до чистого доходу від реалізації продукції	х	-	х	1,3	х	0,5	х

У структурі операційних витрат підприємства частка собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) зменшилася на 3,0 %, адміністративні витрати збільшилися на 667 тис. грн або на 22,0 %. По інших їх видах спостерігається збільшення частки, що пояснюється збільшенням

фінансових та інвестиційних доходів та коштів в обороті.

Фінансовий результат від операційної діяльності, а саме прибуток підприємства збільшився на 516,4 тис. грн, а фінансовий результат до оподаткування від звичайної діяльності збільшився на 2708 тис. грн.

Чистий прибуток збільшився і склав 985 тис. грн. У 2021 році частка чистого прибутку в доходах від реалізації продукції становила 1,3 %, а у 2023 році ця величина знизилась і становила 0,5 %. Таким чином в цілому на підприємстві спостерігається підвищення динаміки ефективності виробничої діяльності.

Провівши аналіз показників фінансового стану підприємства можна зробити висновок, що досліджуване Товариство з обмеженою відповідальністю «ТД «Славутич-Полтава» є цілком ліквідним, прибутковим та фінансово стабільним, має стійку позитивну тенденцію розвитку підвищення ефективності виробничої діяльності.

3.2. Шляхи підвищення ефективності діяльності та рівня рентабельності

Сучасні загрози, спричинені російською військовою агресією та оголошенням воєнного стану в Україні, суттєво змінили систему управління підприємствами. Це призвело до посилення факторів непередбачуваності та не прогнозованості розвитку ситуації, а також виникнення додаткових специфічних ризиків, які не були характерними для мирного періоду.

У таких умовах дуже важко залишатися конкурентоспроможним, отримувати прибуток та рентабельне виробництво. Проте важливим є намагання кожного суб'єкта господарювання зберігати свої обсяги виробництва та прибутковість, а для цього виробництво має бути ефективним.

Рентабельність, зараз і є ключовим показником ефективності виробництва, відображаючи рівень віддачі активів та ефективність використання

капіталу під час виробництва. Як показник, рентабельність надає уявлення про те, наскільки ефективно підприємство генерує прибуток порівняно з іншими факторами, що впливають на його фінансово-господарську діяльність [28].

Показники рентабельності для всієї продукції та її окремих видів вказують на окупність та прибутковість витрат, здійснених на виробництво та продаж конкретних видів або загальної продукції. Ці показники розкривають, як ефективно підприємство генерує прибуток від кожного гривні витрат, витрачених для отримання прибутку.

Існує безліч показників рентабельності, але у всіх них чисельником є прибуток, а знаменником – витрати, витрачені для отримання цього прибутку. Вибір конкретного показника залежить від того, яку рентабельність потрібно визначити: рентабельність продукції, виробництва, операцій, інвестицій, підприємства, активів, власного капіталу та інше [29].

Рентабельність підприємства безпосередньо корелює з його прибутком. Для досягнення максимального прибутку підприємство має максимально використовувати доступні ресурси. Збільшення обсягу виробництва призводить до зниження витрат на одиницю продукції, зменшуючи тим самим собівартість. Це, у свою чергу, призводить до зростання прибутку від реалізації продукції. Крім того, додаткове виробництво р

Таким чином, зі збільшенням обсягу виробництва і, відповідно, реалізації рентабельної продукції зростає прибуток на одиницю продукції, а також збільшується кількість реалізованої продукції, кожна додаткова одиниця якої призводить до збільшення загальної суми прибутку. Такий підхід веде до значного зростання прибутку внаслідок збільшення випуску рентабельної продукції.

Маржинальними (або граничними) витратами називають витрати на виробництво додаткової одиниці продукції. Маржинальні витрати виникають у зв'язку зі змінами виробничих витрат, зумовлених використанням додаткового ресурсу, що забезпечує приріст кінцевого результату.

Маржинальний аналіз – аналіз беззбитковості, методика якого базується

на класифікації витрат на змінні та постійні. Характер руху сукупних витрат і витрат на одиницю продукції у відповідь на зміну обсягу випуску виробництва може бути різний (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Поведінка змінних і постійних витрат при зміні обсягу виробництва

Обсяг виробництва	Змінні витрати		Постійні витрати	
	сукупні	на одиницю продукції	сукупні	на одиницю продукції
Зростає	збільшуються	незмінні	незмінні	зменшуються
Знижується	зменшуються	незмінні	незмінні	збільшуються

Модель фінансових результатів при використанні методики маржинального аналізу має вигляд:

$$\Pi = q \times (p - зв) - ПВ \quad (3.6)$$

де q – кількість

p – ціна одиниці продукції

зв – зміни витрат на одиницю продукції

ПВ – постійні витрати на увесь обсяг продукції

Якщо даний показник має від'ємне значення, це свідчить що виручка від реалізації продукції не покриває навіть змінних витрат. Кожна наступна вироблена та реалізована одиниця даного виду продукції буде збільшувати загальний збиток. Якщо можливості суттєвого зниження змінних витрат обмежені, слід поставити питання про вивід даного товару з асортименту продукції підприємства.

Маржинальний дохід або маржа (від англ. margin – прибуток) це різниця між виручкою від реалізації продукції та змінними витратами. Також визначається як сума постійних витрат і прибутку, тобто це частина виручки, яка залишається на покриття основних витрат і формування прибутку. Чим вищий рівень маржинального доходу, тим швидше покриваються постійні витрати і підприємство має можливість отримати прибуток.

Точку беззбитковості обсягів реалізації обчислюють шляхом ділення

суми постійний витрат на ставку маржинального доходу. Беззбитковий обсяг реалізації (точка беззбитковості) – обсяг реалізації, за якого фінансовий результат дорівнює нулю, тобто виручка дорівнює сумарним витратам. Іноді цей показник називають критичним обсягом – нижче цього рівня реалізація стає збитковою. У точці беззбитковості маржинальний дохід дорівнює постійним витратам. Ставка маржинального доходу (маржинальний дохід на одиницю продукції) – це різниця між ціною одиниці продукції та змінними витратами на одиницю продукції. Економічний зміст цього показника – приріст прибутку від реалізації кожної додаткової одиниці продукції [60].

Поріг рентабельності – рівень виручки від реалізації продукції, при якому постійні витрати повністю окупаються одержаними прибутками.

Алгоритм визначення порогу рентабельності:

- 1) у сумі витрат виділяють їх постійну та змінну частину;
- 2) визначають рівень змінних витрат на одиницю реалізованої продукції;
- 3) розраховують маржинальний дохід на одиницю реалізованої продукції як різницю між ціною одиниці продукції та змінними витратами на 1 продукції;
- 4) визначають беззбитковий обсяг реалізації – відношення постійних витрат до маржинального доходу від реалізації одиниці продукції;
- 5) розраховують поріг рентабельності (у тис. грн.) – добуток беззбиткового обсягу продажу та середньої ціни реалізації;
- 6) визначають запас фінансової стійкості (%):

$$\text{ЗФС} = (\text{Виручка} - \text{Поріг рентабельності}) \times 100 / \text{Виручка} [64].$$

Проведемо розрахунок та проаналізуємо динаміку показників беззбитковості обсягів реалізації продукції досліджуваного підприємства на основі Звіту про виробництво та реалізацію промислової продукції № 1П-НПП (табл. 3.6). За допомогою способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на зміну беззбиткового обсягу реалізації продукції.

За даними табл. 3.6 у 2023 році порівняно з 2021 роком беззбитковий обсяг реалізації продукції, підприємства, зменшився на 25628 тис. грн, що становить 55,6 %, але його частка у фактичному обсязі реалізації зросла з 41,4

до 41,8 %. Це пов'язано з тим, що обсяг реалізації продукції зменшився на 1,2 % (1721 тис. грн).

Таблиця 3.6

Аналіз показників беззбитковості

Показник	Умовне позначення	2021 р.	2023 р.	Зміна (+,-)	
				абсолютна	відносна %
1. Обсяг реалізації продукції у фізичній масі, т	q	87296	85575	-1721	-1,2
2. Чистий дохід (виручка), тис.грн	ВР	142835	203607	+60772	+42,5
3. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн	С	137077	188631	+51554	+37,6
у тому числі					
а) змінні витрати	ЗВ	106645	152791	+46146	+43,3
б) постійні витрати	ПВ	30431	35839	+5408	+17,8
4. Прибуток тис. грн	П	5758	14976	+9218	у 2,5 р.б.
5. Середня ціна реалізації одиниці продукції, грн.	p	1936	2679	+743	+45,4
6. Рівень змінних витрат на од. продукції, грн.	z	1570	2204	+634	+40,4
7. Маржинальний дохід від реалізації од. продукції, грн.	d	66	175	+109	у 2,5 р.б.
8. Беззбитковий обсяг реалізації продукції у фізичній масі, т	q	46107	20479	-25628	-55,6
9. У % до фактичного обсягу реалізації	–	52,8	23,9	-28,9	x
10. Граничні постійні витрати, тис.грн	ПВ	5761	14975	+9214	у 2,5 р.б.
11. У % до фактичних постійних витрат	–	18,9	41,7	+22,8	x
12. Гранична середня ціна реалізації од. продукції, грн.	p	161,8	232,3	+70,5	+43,5
13. У % до фактичної ціни	–	83,5	86,7	+3,2	x
14. Поріг рентабельності, тис. грн.	ПР	59263	64863	+5600	+9,4
15. У % до фактичного чистого доходу (виручки)	–	41,4	41,8	+0,4	x
16. Запас фінансової стійкості, %	ЗФС	42,8	41,1	-1,7	x

Поріг рентабельності, що є вартісним показником беззбитковості продукції, збільшився на 5600 тис. грн. (9,4 %), а його частка у фактичному чистому доході підвищилася з 41,4 до 41,8 %. Запас фінансової стійкості характеризує максимальний відсоток зменшення доходу до того рівня,

залишатиметься беззбитковою, незважаючи на його зниження з 42,8 до 41,1 %, рівень є високим і свідчить про низьку ймовірність втрати прибутковості реалізації продукції.

Таким чином, підприємствам слід приділяти належну увагу плануванню та отриманню прибутку від реалізації продукції, з урахуванням впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Для підвищення рівня прибутковості можна впроваджувати заходи в організаційній, техніко-технологічній та економічній сферах (рис. 3.1).

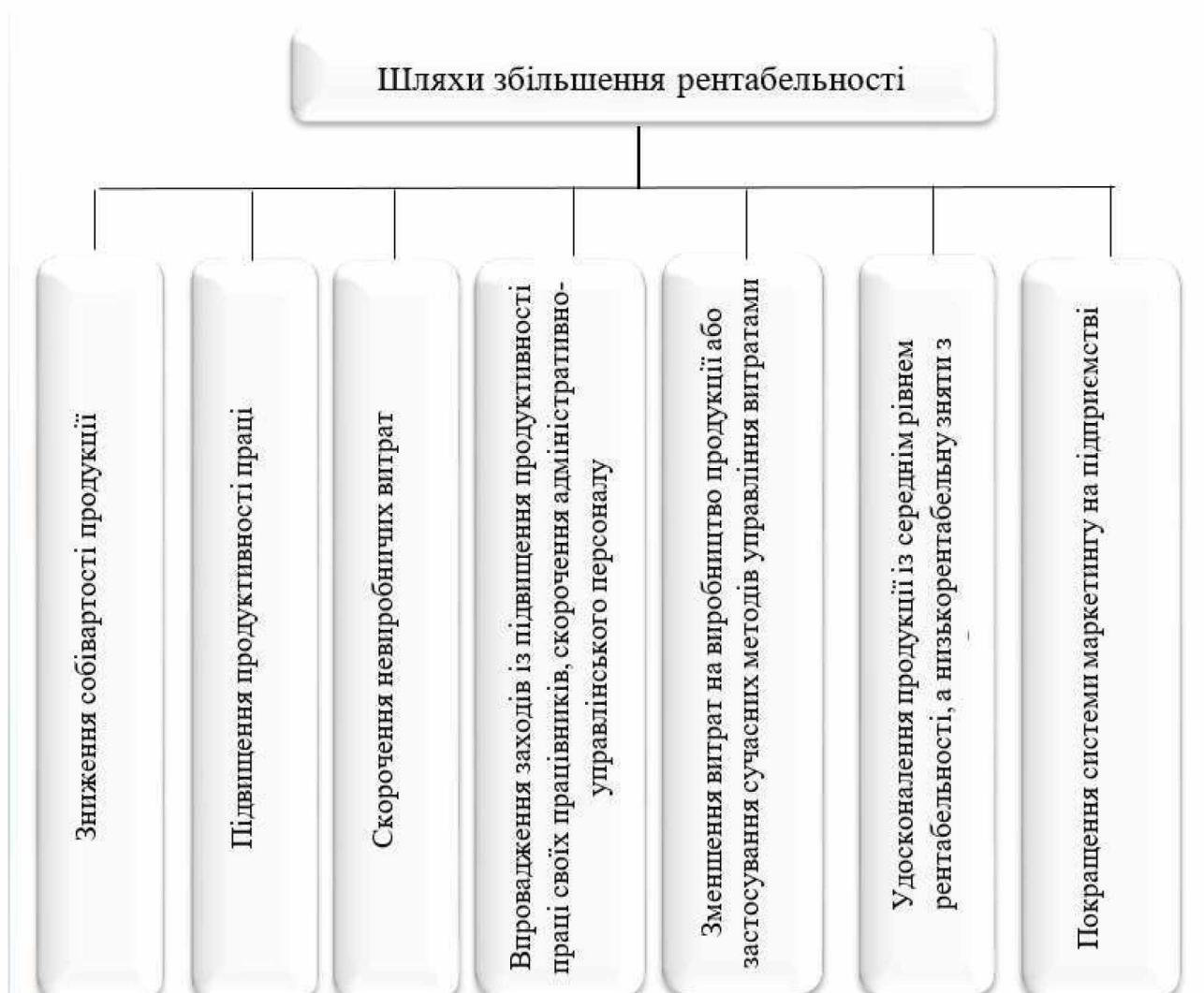

Рис. 3.1. Шляхи підвищення рівня рентабельності

Отже, для досягнення прибутковості підприємство має максимально ефективно використовувати наявні ресурси. Збільшення обсягу виробництва призводить до зниження витрат на виготовлення 1 продукції, що в свою чергу

зменшує собівартість. Це в кінцевому підсумку призводить до збільшення прибутку від реалізації продукції. Крім того, додаткове виробництво прибуткової продукції вже само по собі сприяє збільшенню прибутку.

Для підприємства важливо не лише правильно та оперативно контролювати доходи і витрати з розрахунком собівартості виробництва та реалізації продукції, але й здійснюватит заходи зниження витрат, тобто здешевлення продукції. Дослідження особливостей формування і групування доходів і витрат, методів їх та аналізу в сучасних умовах вказує на великий вплив даних аспектів, на обсяг отриманого прибутку та рентабельність підприємства.

ВИСНОВКИ

На основі фінансового результату підприємство незалежно від форми власності, виду діяльності виконує функції, спрямовуючи ресурси на власний розвиток, на соціальні потреби, у фонд матеріального заохочування та на ін.

Управління прибутком – процес прийняття управлінських рішень з усіх аспектів його формування, процесу розподілу та використання на підприємстві. Головною метою в політики управління прибутком є забезпечення зростання прибутковості підприємства, підвищення його ринкової сучасної вартості. У процесі діяльності підприємство повинно невідпинно проводити політику максимізації прибутку, що охоплює політику управління формуванням прибутком та його оптимальним розподілом.

Проведені дослідження щодо теорії та аналітичних основ аналізу прибутку і рентабельності дають підставу зробити такі висновки:

1. Доходи, витрати та фінансові результати поділяються за видами діяльності, внаслідок яких вони виникають. Доходи передбачають збільшення економічних вигод у вигляді придбання та надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводять до зростання власного капіталу. На противагу доходам доцільно аналізувати і співставляти витрати, для визначення фінансового результату звітного періоду, через порівняння доходів звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання вказаних доходів.

2. Згідно з Податковим кодексом України, прибутком вважається вся сума валових доходів, доходів від усіх видів діяльності підприємства, зменшена на суму всіх валових витрат і на вартість зносу (амортизації) основних засобів і нематеріальних активів. Аналітична робота вивчення складу валових доходів і валових витрат вказує на те, що прибуток є об'єкт оподаткування і являє собою умовну величину, що відображає загальне співвідношення доходів та витрат підприємства за певний, законодавчо встановлений період оподаткування.

3. Згідно характеристики підприємства, можна сказати, що у 2023 році порівняно з 2021 роком вартість майна підприємства зменшилася на 12209 тис.

грн, або на 14,7 %, що свідчить про зниження майнового потенціалу підприємства при цьому необоротні активи зросли на 5 млн. грн, (31 %), а оборотні активи зменшились на 17 млн. грн, (55 %). Провівши аналіз ліквідності та платоспроможності бачимо, що протягом досліджуваних років спостерігається надлишок високоліквідних оборотних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань; по середньо- і низьколіквідних оборотних активах спостерігається надлишок платіжних засобів із тенденцією до його збільшення, це вказує, що баланс не є абсолютним ліквідним у зв'язку з нестачею високоліквідних оборотних активів.

4. Фінансовий результат від операційної діяльності, а саме прибуток збільшився на 6891 тис. грн, фінансовий результат до оподаткування від звичайної діяльності зріс на 2708 тис. грн. Чистий прибуток збільшився і склав 985 тис. грн. Таким чином в цілому по досліджуваному підприємству спостерігається підвищення рівня динаміки прибутковості та ефективності виробничої діяльності. У 2023 році порівняно з 2021 роком відмічаються позитивні тенденції: доходи від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшилися майже в 1,5 рази, на – 48,0 %. Проте спостерігається випереджаюче зростання собівартості реалізованої продукції (в 2 рази) та чистого доходу (48 %); валовий прибуток зменшився майже у два рази. У 2021 році частка чистого прибутку в доходах від реалізації продукції становила 36,2%, а у 2023 ця величина знизилась і становила лише 4,4 %.

5. Як свідчать дані аналізу динаміки доходів підприємство формує доходи в процесі операційної діяльності маже на 80 % припадає на дохід від реалізації продукції та від 11 до 9 % на інші операційні доходи. У 2023 році порівняно з 2021 роком чистий дохід від основної операційної діяльності (реалізації продукції, товарів, робіт, послуг) збільшився на 9218 тис. грн а дохід від іншої операційної діяльності (інші операційні доходи) – на 7484 тис. грн.

6. В структурі витрат і відрахувань у 2023 році в структурі витрат і відрахувань переважають: собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – 87,4 %, витрати на збут – 4,3 % та адміністративні витрати – 1,7 %.

Порівняно з 2021 роком відбулося зростання сум собівартості продукції на 51554 тис. грн.

7. Основними шляхами покращення цільової структури використання прибутку і рентабельності товариства є капіталізації коштів, що зумовить подальший розвиток підприємства та підвищення фінансових результатів від його діяльності; оптимізація розміру коштів, спрямованих на фонд споживання, зокрема грошових коштів, призначених для матеріального заохочення працівників; розрахунок оптимального розміру резервного фонду та направлення коштів на його збільшення; складання детального плану використання та розподілу прибутку підприємства з визначеними датами та конкретним кошторисом; проведення чіткого контролю за виконанням поставлених завдань у плані використання та розподілу прибутку.

8. Важливим резервом росту прибутку і рентабельності є підвищення об'єму реалізації продукції. Збільшення прибутку і рентабельності в результаті виробничої діяльності дає можливість підприємству заробити засоби на виробничий і соціальний розвиток, матеріальне заохочення, до того ж це стає функцією самого підприємства.

Отже, можна зробити висновок, що значення прибутку полягає в тому, що він відбиває кінцевий фінансовий результат підприємства і в той же час він є основним елементом фінансових ресурсів підприємства

На підставі вищевикладеного та з метою підвищення рівня прибутковості підприємства можна запропонувати:

- здійснювати систематичний оперативний аналіз динаміки рівня доходів та витрат діяльності та виявлення факторів що викликали зміни;
- доцільно вдосконалювати планування аналітичної та фінансової роботи, необхідно проводити оперативне (помісячне) і фінансово-аналітичне планування на 6 - 9 місяців, задачею цього є збільшення обсягів товарообороту та раціональне використання вільних грошових коштів, які суттєво впливають на рівень доходів діяльності бізнесу;
- удосконалювати аналіз визначення формування доходів, витрат,

прибутку і рентабельності, через дані: канали реалізації, ціни продажу, якість продукції і наданих послуг, що забезпечить збільшення обсягів доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, послуг);

– слід звернути увагу на основні шляхи зниження собівартості товарів, продукції і послуг, домагатись зменшення рівня змінних та постійних витрат шляхом використання інновацій та сміливих управлінських рішень;

– для досягнення беззбиткового рівня реалізації товарів, продукції, послуг доцільно: по-перше максимально зменшувати витрати постійні та змінні; по-друге обґрунтовано визначати оптимальну торгову націнку, так щоб її рівень залишався конкурентоспроможним;

– розширювати застосування сучасних комп'ютерних програм і продуктів для ведення фінансово-аналітичної роботи.

Виконання наступних пропозицій, глибоке дослідження поставлених завдань та розробка основних інноваційних напрямів удосконалення формування ефективної діяльності, використання та аналізу прибутковості (рентабельності) підприємства забезпечить високий рівень ефективного та прибуткового функціонування в сучасних умовах ведення бізнесу.

Для підвищення рентабельності діяльності підприємства рекомендується акцентувати увагу на модернізації виробництва, впровадженні нових технологій, збільшення обсягів виробництва та забезпеченні якісної продукції. Основні завдання включають підвищення якості послуг, пошук унікальних експортних можливостей та відповідність вимогам Європейського Союзу.

Враховуючи різноманітні чинники, такі як стратегія виробництва, якість продукції, інноваційні технології та ресурсне забезпечення, підприємство може досягти ефективності в своїй діяльності.